

Acanthiophilus helianthi (Rossi, 1794) (Diptera, Tephritidae) Suomessa

Miikka Friman

Friman, M. 2023: *Acanthiophilus helianthi* (Rossi, 1794) (Diptera, Tephritidae) Suomessa [*Acanthiophilus helianthi* (Rossi, 1794) (Diptera, Tephritidae) in Finland]. — Sahlbergia 29(1): 8–9. Helsinki, Finland, ISSN 2342-7582.

Kesällä 2021 Vantaalta löytyi Suomesta aiemmin tuntematon hedelmäkärpäsiin (Diptera, Tephritidae) kuuluva laji *Acanthiophilus helianthi* (Rossi, 1794). Lajista tunnetaan toistaiseksi vain yksi havainto Suomesta. *Acanthiophilus helianthi* on sukunsa ainoa edustaja Manner-Euroopassa.

Acanthiophilus helianthi (Rossi, 1794) (Diptera, Tephritidae) is reported for the first time from Finland. One male was collected at a sunny slope meadow in the city of Vantaa (Uusimaa region) on 27th July 2021. To date, this is the only Finnish observation of the species. The larval food plant *Centaurea* was abundant at the locality. *Acanthiophilus helianthi* is the only species of the genus on the European continent.

Miikka Friman, Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS, Eläintieteen yksikkö, PL 17, 00014 Helsingin yliopisto.
Email: miikka.friman@helsinki.fi

27.7.2021 oli Etelä-Suomessa helteinen päivä: ilman lämpötila kohosi Helsinki-Vantaan lentoaseman mittauspisteellä +29,5 celsiusasteeseen (Ilmatieteen laitos 2023). Aamupäivän kuumina tunteina vierailin rikkaasta hyönteislajistostaan tunnetulla Vantaan Vehkalanmäellä.

Mäen rinteessä haavin tienreunan kasvistoa ja pian pussin pohjalle osui huomiota herättävän vaalea hedelmäkärpäslaji. Äkiseltään se muistutti lajia *Trupanea stellata* (Fuessly, 1775). Otin yksilön jääkaappiin ja kuvasin sitä teltassa. Kuvia vertaamalla kävi ilmi lajin olevan *Acanthiophilus helianthi* (Rossi,

1794), jota ei tiettävästi ollut aiemmin tavattu Suomesta. Vehkalanmäeltä kerätty yksilö (kuvat 1 ja 2) oli koiras, ja siitä on irrotettu raaja DNA-viivakoodausta varten (kokoelmatunnus <http://id.luomus.fi/HT.36718>).

Acanthiophilus on toistakymmentä lajia käsittävä suku, jonka edustajista suurin osa elää afrotrooppisella ja orientaalisella alueella. *Acanthiophilus helianthi* on sukunsa ainoa laji Euroopan mantereella, mutta Euroopassa sukuun kuuluu lisäksi yksi Makaronesian saarille levittäytynyt laji (Smith 2010). Euroopan keski- ja eteläosissa *A. helianthi* on laajalle levinnyt, ja lajin löytyminen Suomesta saattaa kieliä sen olevan levittäytymässä monen muun hyönteisen tavoin kohti pohjoista.

Laji tunnetaan myös Ruotsista, Norjasta ja Tanskasta (Dyntaxa 2020, Gammelmo et al. 2021, Naturbasen 2023), mutta vähäisten tietokantoihin kirjattujen julkisten havaintojen perusteella sitä on ilmeisesti tavattu Pohjoismaissa harvoin.

Acanthiophilus helianthi on avointen alueiden laji, jonka touka elää useilla asterikasveilla (Asteraceae) kuten kaunoikeilla (*Centaurea*). Kaunokkeja kasvoi myös lajin löytöpaikalla Vantaalla. Etelä-Euroopassa ja Lähi-Idässä *A. helianthi*-hedelmäkärpästä pidetään taloudellisesti merkittävänä safflorin (*Carthamus tinctorius*) tuholaisena, sillä kukinnoissa elävät toukat aiheuttavat kasviin laatuvaurioita ja saattavat heikentää sementin kehittymistä. Suomen oloissa kärpänen on kuitenkin harvoin lisä maastamme tavattujen monenkirjavien hedelmäkärpästen luetteloon – ainakin niin pitkään, kun ohdakeöljyjen valmistus täällä pysyy harvinaisena.



Kuva 1. Vehkalanmäeltä kerätty *Acanthiophilus helianthi* dorsaalipuolelta. Kuvattu elävänä studiossa ennen yksilön tallettamista. **Fig. 1.** *Acanthiophilus helianthi* male, dorsal view. Photographed alive in a studio before preserving the specimen.



Kuva 2. *Acanthiophilus helianthi* ♂ 27.VII.2021 U: Vantaa, Vehkalanmäki, YKJ 6688:3380 (Miikka Friman leg.) **Fig. 2.** *Acanthiophilus helianthi* ♂ 27.VII.2021 N: Vantaa, Vehkalanmäki, Finnish YKJ grid 6688:3380 (Miikka Friman leg.)

Viitteet

- Dyntaxa, Svensk taxonomisk databas 2020. Artfakta – Namn och släktskap – *Acanthiophilus helianthi* (Rossi, 1794). SLU ArtDatabanken. — <http://namnochslaktskap.artfakta.se/taxa/6051172/details> [haettu 30.3.2023]
- Gammelmo, Ø., Jonassen, T., Kjærandsen, J., Kvifte, G. M. & Leendertse, A. 2021. Tovinger: Vurdering av *Acanthiophilus helianthi* for Norge. Rødlista for arter 2021. — Artsdatabanken. <http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/27692> [haettu 30.3.2023.]
- Ilmatieteen laitos 2023. Havaintojen lataus. — <http://www.ilmatieteenlaitos.fi/havaintojen-lataus> [haettu 15.3.2023]
- Naturbasen, Danmarks nationale Artsportal 2023. Observationer – *Acanthiophilus helianthi* – Artsfund. — <http://www.naturbasen.dk/observationer/36050/acanthiophilus-helianthi> [haettu 15.3.2023]
- Smith, J.T. 2010. De Nederlandse Boorvliegen. — Entomologische Tabellen 5. Nederlandse Entomologische Vereniging, Museum Naturalis & EIS Kenniscentrum Insecten en andere Ongewervelden. Leiden, Alankomaat.

